

Vasakyrkan

Vasakyrkan är en av de största granitkyrkorna i Sverige, och ritades av arkitekt Yngve Rasmussen, som även bland annat ritat det så kallade Tomtehuset och Vasabron samt sockeln till John Ericssons staty på Avenyn i Göteborg.

Kyrkans historia tar sin början år 1883, då domprost Anton Rosell påtalade att domkyrkan var alltför liten för att rymma den talrika domkyrkoförsamlingen, som bestod av drygt 20.000 invånare, under söndagarnas högmässor. Det var därför nödvändigt att bygga en annexkyrka. Men eftersom man just då hade stora utgifter i samband med uppförandet av Oscar Fredriks kyrka så byggdes det endast en mindre träkyrka år 1885 – Landala kapell, som dock bara löste problemet provisoriskt. I slutet av 1890-talet beslutades därför att det skulle uppföras en enkel men rymlig stenkyrka inom domkyrkoförsamlingens område.

Det var flera arkitekter inblandade i kyrkbygget - och man hade svårt att bestämma sig. Av de 27 förslag som inkom till den arkitekttävling man utlyst valde man visserligen ut ett förslag av arkitekt Bror Almquist som vinnare, men prisnämnden tycket ändå inte att det eller något annat av förslagen kunde läggas till grund för den nya kyrkan. Istället fick två andra tävlanden – arkitekterna Axel Anderberg och

Emil Hagberg – i uppdrag att utveckla sina respektive förslag, vilket dock slutade med att då båda förslagen ansågs för dyra. Istället fick Eugén Thorburn, som var medlem av byggnadskommittén, och dennes gode vän och kollega Yngve Rasmussen i uppdrag att förändra förslagen så att de rymdes inom anslagsbudgeten på 450.000:-.

Yngve Rasmussen tog sig an att omarbeta Emil Hagbergs kyrkoförslag, och 1902 bestämde sig kyrkofullmäktige slutligen för att anta Yngve Rasmussens förslag. Främst berodde det på att förslaget ansågs billigare att utföra, men också för att den allmänna arkitekturtrenden gått från nygotik till nyromantik.

När Vasakyrkan började uppföras år 1905 visade det sig nästan omedelbart att byggnadskostnaden skulle uppgå till betydligt mer än beräknat. Entreprenaden var emellertid satt till ett fast pris och när byggmästaren förstod att hans företag skulle gå i konkurs tog han sitt liv.

När den nya kyrkan stod färdig 1909 hade den kostat 25% mer än vad man först beräknat. Bland annat hade 5000 kvadratmeter huggen fasadsten skeppades hit från Stångehuvud i Lysekil.

Vasakyrkan invigdes av biskop Edvard Herman Rodhe Palmsöndagen den 4 april 1909.

Det dröjde dock tre år innan kyrkan fick ett tornur. Från början var det tänkt att ett äldre tornur från domkyrkan skulle flyttas till Vasakyrkan, men församlingen ville gärna ha ett helt nytt ur och därför beställdes slutligen ett nytillverkat tornur med hel- och halvtimmesslag från Stockholm.

Trots att budgeten för kyrkan överskridits var byggnaden endast några år efter det att den stod färdig i behov av omfattande reparationsarbeten, kanske framför allt på grund av just de snäva ekonomiska ramarna vid bygget.

Och inte nog med det. Den 17 december år 1921 drabbades Göteborg en storm som orsakade stora skador på kyrkans tak, då omkring 200 m² av koppartaket revs upp, vilket innebar att stora delar av taket fick läggas om.

Nu ska vi ägna oss åt utsmyckningen av kyrkan. Över den mäktiga portalen till kyrkan syns bilden av den regerande Kristus. Mosaiken över ingångsportalen stod färdig först 1957, även om tanken på en utsmyckning funnits redan från början. Det var konstnären Gunnar Erik Ström som skapade bilden, liksom övriga motiv som smyckar portalen. På ömse sidor om kristusbilden syns bokstäverna A och O, för Alfa och Omega, grekiskans första och sista bokstav, vilket ska uttydas att Kristus är begynnelsen och slutet. Ovanför Kristusbilden finns tre fält i

mosaik som framställer nådemedlen: dopet, Guds ord och nattvarden.

Konstnären Gunnar Erik Ström har bland annat skapat altartavlan i Annedals kyrka, men även gjort ett stort antal utsmyckningar av profan arkitektur. I Göteborg finns hans arbeten till exempel i Frimurarelogens byggnad och i Hotell Palace, och han dekorerade även Svenska Amerikalinjens fartyg m/s Gripsholm och m/s Stockholm.

Kyrkans inre domineras av en stor muralmålning i koret som arbetades fram sommaren och hösten år 1918 av konstnären Albert Eldh. Huvudpartiet illustrerar Kristi himmelsfärd med Jesus omgiven av sex änglar och de elva apostlarna. Den kringgårdande valvbågen dekorerades med slingrande ornament och pryddes med texten "Jag är uppståndelsen och livet, vilken som tror på mig, han skall leva om han än dör". Målningen som var färdig till jul år 1918 bekostades av en donation av grosshandlaren Carl Wilhelm Lindegren och dennes hustru.

Albert Eldh utökade senare på 1920-talet målningen i koret med dekorationer i hela triumfbågen.

Predikstol och altare är ritade av arkitekten Rasmussen, och altaruspsatsen i driven och patinerad koppar är tillverkat av skulptören Sven Bengtsson i Lund.

Kyrkans första orgel var byggd av Eskil Lundén.

Denna orgeln byggdes sedan om dels i mitten av 1940-talet och dels i början av 1950-talet av Hammarbergs orgelbyggeri.

När orgeln nyinvigdes pingsthelgen 2002 hade Grönlunds orgelbyggeri i Luleå genomfört en omfattande restaurering och om- och tillbyggnad av orgeln. Alla piporna hade fraktats till Luleå för översyn och ett helt nytt spelbord baserat på ny teknik tillkom.

I Vasakyrkans torn hänger två kyrkklockor som båda tillverkades 1907 av Joh. A. Beckman & Co klockgjuteri i Stockholm. Storklockan väger 1.857 kg och lillklockan 950 kg.

På den plats där Vasakyrkan ligger låg Götabergs landeri, och ända fram till slutet av 1800-talet fanns på det område som idag utgör Vasakyrkans plan och Vasaparken en ansamling av ruckel och skjul som kallades Skojarbacken. Ordet skojar syftade på att det i detta område bodde bluffmakare, lönnkrogare, dagdrivare, lumpsamlare och spåmadamer.

Bland dessa gumman Larssonskan, som spådde i kaffesump och spelkort, och som enligt en gammal skröna vid ett tillfälle ska ha förutsett Vasakyrkans tillkomst 30 år innan den byggdes, med orden: "Ställ vagnen där borta vid den tredelade björken. Där är den trygg, ty där skall en Kristi kyrka resas uppmot skyn".

Källor:

Pdf: "Vasakyrkan - Inventering av Götebogs kyrkobyggnader, rapport I". Maria Sidén. ISSN: 1403-8153

Bok: "Vasakyrkan 100 år 1909-2009", Björn Bäckersten, Anne Haglind, Anders Jarlert och Kent Pettersson. Vasa församling 2009.